

Afghanistans tredje løsning

Innen juni 2011 skal USA starte uttrekningen fra Afghanistan. Og så? La Nato-styrkene bli erstattet med en FN-styrke av muslimske soldater, foreslår leder i den nobelprisvinnende Pugwash-bevegelsen.

Av Kim Bredeesen

A photograph of a military helicopter, possibly a UH-60 Black Hawk, landing on a dusty, flat terrain. The scene is heavily hazy with a yellowish-brown tint, suggesting a dusty or smoky atmosphere. The helicopter is in the center of the frame, with its landing gear down and rotors spinning. The background shows a hazy, mountainous landscape. A red text box is overlaid on the right side of the image.

TYRKISK LØSNING?

Fredsforsker Kristian Berg Harpviken mener forslaget er interessant og at Tyrkia kan spille en viktig rolle.

VEISKILLE: 6. april ble grunnsteinen til Det nasjonale militærakademiet i Kabul lagt ned. En afghansk soldat holder vakt mens et helikopter lander under seremonien. FOTO: SCANPIX

TYRKISK: Leder i Pugwash-bevegelsen tar til orde for at Tyrkia eller andre muslimskdominerte land overtar et større ansvar etter at USA trekker seg ut av Afghanistan i juni 2011. Over 1800 tyrkiske soldater er allerede på plass. Her er tyrkiske ISAF-styrker under kvinnedagsfeiringen i Kabul 8. mars. FOTO: SCANPIX

ÅPNER: Muslimske styrkers innflytelse etter USA-uttrekningen blir stadig mer sentralt i debatten, sier Kristian Berg Harpviken ved PRIO. FOTO: PRIO

Muligheter. En såkalt «tredje løsning» for Afghanistan drøftes nå i kulissene verden over. En løsning som inkluderer muslimskdominerte land som et alternativ til USA og vest-europeiske Nato-stater.

Debatten aktualiseres av president Hamid Karzais sterke angrep på amerikaneres bidrag til påstått valgfusk i høstens valg, noe han gjentok overfor BBC mandag 5. april. Samme dag ble fire nye sivile drept i et Nato-bombeangrep i Nahr-e-Saraj-distriktet. Blant de drepte, i tillegg til fire «Taliban-opprørere», var et barn og to kvinner.

Ledende fredsforskere som Johan Galtung og direktør for Fredsforskningsinstituttet i Oslo (PRIO), Kristian Berg Harpviken, anser en fredsbevarende FN-styrke med soldater fra muslimskdominerte land som et alternativ som nå bør drøftes.

Andre, som Tyrkias tidligere utenriksminister Hikmet Çetin, og fram til 2006 Natos ledende politiske utsending til Afghanistan, mener det framover bør bli Nato-landet Tyrkia som spiller en lederrolle i det krigsridde landet.

– Det er dette alternativet som nå dominerer i debatten om hva som kan skje når Nato trekker seg ut om noen år, konstaterer PRIO-direktør Kristian Berg Harpviken til Ny Tid.

– Og da snakkes det om muslimske land generelt. Og man tenker jo gjerne på land som ikke har vært spesielt involvert i konflik-

ten i Afghanistan de 30 årene, som dermed har en grad av nøytralitet, og som samtidig har en betydelig militær kapasitet, sier han.

Upartisk og Nato-atskilt

En som utdyper Harpvikens poenger er forskeren Walter Dorn, formann for den canadiske avdelingen av Pugwash-bevegelsen, som vant nobelprisen i 1995 for sitt arbeid med nedbygging av lagre med kjernefysiske våpen. Dorn er førsteamanuensis i forsvarsstudier ved Royal Military College of Canada og ved Canadian Forces College.

I en artikkel publisert i siste nummer av det canadiske militærmagasinet *Esprit de Corps*, skisserer han opp en hvordan fredsstyrke bør se ut:

«Ideelt burde FN-styrken inkludere et betydelig antall tropper fra muslimske land for å kunne etablere legitimitet lokalt og unngå å bli oppfattet som en lokal vestlig okkupasjonsstyrke. Den må være upartisk og klart atskilt fra USA og Natos aktivitet i landet».

Land som ikke har maktinteresser i Afghanistan, og som har en velorganisert stående hær, står øverst på Dorns liste over deltakere i en fredsstyrke. Det kan dreie seg om Tyrkia, Jordan, Tunisia, Malaysia, Indonesia eller Bangladesh. For å lykkes mener Dorn styrken burde ha massiv støtte fra FN's medlemsland, være på rundt 30-40.000 soldater og ha et budsjett på omtrent 30 milliarder

VAKT: Tyrkiske soldater i ISAF-styrken står vakt nær ved en base tilhørende USAs militære i Kabul, etter et selvmordsangrep 26. januar. FOTO: SCANPIX

kroner per år, noe som vil kunne gjøre den til den største i FN's historie.

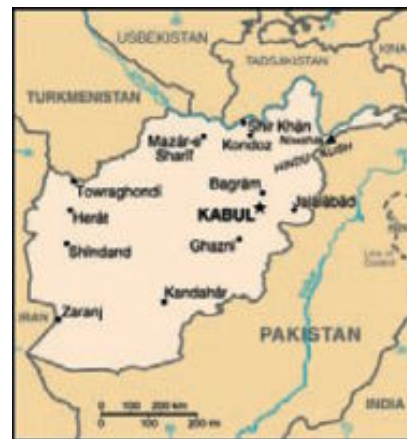
– Jeg tenkte mye på ideen om en fredsbevarende styrke allerede for fire-fem år siden, og trodde noen ville skrive bøker om emnet, men konseptet er fremdeles i sin barndom. Ingen har tatt seg bryet med å utforske det. Ganske snart vil det være øverst på listen over aktuelle temaer for alle regjeringer, sier Dorn til Ny Tid over telefon fra sitt kontor i Haag i Nederland.

Der tilbringer han nå et sabbatsår som medarbeider for aktoratskontoret ved Den internasjonale straffedomstolen i Haag (ICC).

Fredsbevegelsens rolle

Dorn mener at fredsbevegelsen i for liten grad konkret drøfter Nato og hvordan det kan legges til rette for at Nato kan trekke seg ut av Afghanistan. Internasjonalt har mest bare Johan Galtungs organisasjon Transcend vært inne på tanken om en fredsbevarende styrke sammensatt av styrker fra land med muslimskdominerte kulturer, noe Transcend gikk inn for allerede i februar 2001, før terrorangrepene i USA 11. september samme år.

– Fredsbevegelsen er generelt bare opptatt

– Tyrkia bidro med å etablere Afghanistans medisinske høyskole, Universitetet i Kabul og Musikkonservatoriet.

av at Nato skal trekke seg ut, men de vil ikke se nærmere på hva som må gjøres for å skape fred i Afghanistan, hevder Dorn.

– Jeg mener det er svært viktig at et sivilt samfunn kan diskutere slike løsninger når regjeringer ikke er i stand til det. Vårt ansvar er å se utover de gjeldende mandatene og se på mulighetene for en fred som kommer etter de store offensive krigsoperasjonene er over, sier han til Ny Tid.

Vil gi Taliban samtykke

Han understreker at han ikke mener omstendighetene er riktig nå, eller til og med ikke tidlig i 2011, for en muslimsk fredsstyrke til å «ta kontroll» og ta styringen over Afghanistan. Han mener det først må innledes en fredsprosess som vil lede til en viss grad av samtykke fra Taliban om hvem som skal erstatte Nato.

– Jeg mener ikke FN burde akseptere å få en «het potet» i fanget fra USA og Nato, slik organisasjonen fikk med det palestinske spørsmålet da britene trakk seg ut [i 1948, red. anm.]. FN burde ha lært av erfaringen, i den grad at de ikke tar skylden når amerikanerne drar og situasjonen forblir blodig. Men FN burde være en del av en fredsprosess. Jeg

vil ha en fredsstyrke inn på et tidlig stadium, fordi de kan spille en konstruktiv rolle selv om det bare handler om observasjon slik at de kan overvåke situasjonen på bakken.

Den canadiske Pugwash-bevegelsens leder påpeker at FN's UNAMA-organisasjon allerede spiller en viktig rolle når det gjelder å telle sivile tap. Dorn mener en slik upartisk observatørstyrke vil kunne rapportere om overgrep og i noen tilfeller forhindre dem. Dette vil bli en svært viktig rolle for FN.

USAs og Natos arvtakere

Dorns forslag kommer i kjølvannet av USA-president Barack Hussein Obamas erklæring om at han har til hensikt å innlede tilbaketrekking av amerikanske styrker innen juli 2011. Men før det skjer, har Nato besluttet å gjøre en siste kraftanstrengelse for å kunne gjøre overgangen mest mulig smertefri for den afghanske regjeringen. Under en internasjonal konferanse i London 28. januar ble også det avgjort at det skal sendes 37.000 ekstra soldater, i tillegg til de rundt 80.000 ISAF-styrkene som allerede tjenestegjør der. Dessuten skal de afghanske sikkerhetsstyrkene økes til 171.600 innen 2011, og antallet politioffiserer økes i samme periode til

134.000.

Men vil Afghanistan oppløses i kaos uten Nato? Opposisjonen i flere Nato-land, som i Canada og Nederland, er ikke lenger villig til å betale for personellet de har stasjonert der, og de vil ikke ha flere sivile eller militære tap. Fram til den afghanske hæren og politiet kan håndtere sikkerheten i landet selv, kan ikke-europeiske land spille en større rolle. Blant de 41 landene som bidrar til Nato-ledede ISAF (International Security Assistance Force) er også såkalte muslimske land som Tyrkia, Jordan og De forente arabiske emirater – som er viktige aktører i Afghanistan når det gjelder militær assistanse, utviklingsarbeid og diplomati. Vil de få en nøkkelrolle i overgangsperioden som er rundt hjørnet?

Ingen vidunderkur

For direktøren ved fredsforskningsinstituttet, Kristian Harpviken, er ikke et slikt scenario utenkelig. Men det er kun noen få land som har potensial til å innta en lederrolle etter Nato, påpeker han.

– De mest aktuelle landene i dag er jo Tyrkia og Indonesia. Dette er jo en idé som har sirkulert siden slutten av 80-tallet. Og ▶

det er mange gode grunner til det ble foreslått, men man skal samtidig være litt forsiktig med å tenke seg at det er en vidunderkur, legger han til.

I Nato er man ikke åpne for diskusjonen:

– Dette er det ikke noe behov for, og det er ingen som snakker om å etablere en ny fredsstyrke i Afghanistan, skriver Emanuele Manzitti, talsperson ved Natos pressetjeneste i Afghanistan, på e-post til Ny Tid.

For Nato er det åpenbart ingen poeng ved å spekulere i hva som skjer når og hvis Isaf trekker seg ut av Afghanistan. Men det er ikke dermed sagt at organisasjonen ikke verdsetter bidrag og assistanse fra muslimske land.

Natos generalsekretær Anders Fogh Rasmussen har understreket ved flere anledninger betydningen av å få støtte fra muslimske land til å trene afghanske sikkerhetsstyrker, slik at de kan ivareta deres egen sikkerhet. Generalsekretæren har oppfordret muslimske land til å delta i Afghanistan. Ikke bare fordi muslimske land også lider under terrorismen som hjemsøker dem, men også fordi landene kan bidra med verdifull kunnskap og ekspertise om religion og kultur.

Manzitti mener deltakelsen av soldater med en muslimsk bakgrunn i seg selv er et sterkt vitnesbyrd om det faktum at kampen som utkjempes i Afghanistan ikke handler om religion.

– Det er en kamp mot terrorisme. Vi burde derfor ønske velkommen deres bidrag til Isaf, skriver Manzitti til Ny Tid.

Tyrkias rolle

Til Ny Tid forteller Dorn at Tyrkia kan ha en nøkkelrolle når Nato og USA trekker seg ut av Afghanistan.

– Tyrkia vil spille en svært viktig rolle som deltaker i en fredsbevarende styrke og i en fredsprosess fordi landet ikke blir betraktet som en utenlandsk aggressor i samme grad som USA. Blant alle nasjonene i Nato, har de den fremste rollen i en framtidig fredsstyrke. I en fredsbevarende styrke må du kunne stole på folkene som leder den. Sammensetningen er et delikat spørsmål. Du kan åpenbart ikke ha Iran, Pakistan eller andre naboland med, og i hvert fall ikke India. Lederne i Taliban vil åpenbart innvende at en ny styrke bare er en utvidelse av nåværende utenlandsk okkupasjonsstyrke. Det blir derfor viktig å vinne deres tillit, understreker Dorn.

Med 1,3 millioner personell i sine væpnede styrker er Tyrkia den nest største militære makten i Nato, kun overgått av USA som har 1,4 millioner. Med en slik kapasitet kunne derfor Tyrkia være godt stilt til å ta over lederrollen etter USA i Afghanistan. Tyrkia har tidligere ledet ISAF to ganger. Det skjedde fra juni 2002 til februar i 2006 og fra

BESØK: USA-president Barack Obama besøkte Bagram-basen i Afghanistan 28. mars. Han vil trekke ut amerikanske styrker fra juni 2011. FOTO: SCANPIX

februar til november i 2006. Landet har nå ansvaret for sikkerheten i Kabul i samarbeid med Frankrike og Italia, hvor de blant annet beskytter den internasjonale flyplassen, hovedkvarteret for ISAF, hovedkvarteret i den østlige Wardak-provinsen. Tyrkerne vil snart ta over kontrollen over den østlige Jawzjan-provinsen ved grensen til Turkmenistan.

For øyeblikket har Tyrkia over 1800 soldater i Afghanistan, og de har planer om å sende ytterligere 1000. I motsetning til De forente arabiske emirater brukes ingen av soldatene i offensive operasjoner. Tyrkia bruker store ressurser på sitt Provincial Reconstruction Team (PRT) i Wardak-provinsen sørvest for Kabul. Der har den tyrkiske regjeringen brukt 20 millioner dollar (rundt 120 millioner kroner) på å bygge et politiakademi, skoler, restaurering av moské og opprettelse av et lokalt sykehus. Et liknende tyrkisk PRT-prosjekt skal også etableres i det nordlige Jawzjan.

Deres innsats i Wardak-provinsen har blant annet ført til at 65.000 barn har muligheten til å få skolegang. Når det gjelder Tyrkias diplo-

matiske innsats, er landet kjent for å føre sammen parter sammen som i utgangspunktet nærer en dyp gjensidig mistillit til hverandre. Det skjedde blant annet under toppmøtet *Istanbul Summit on Friendship and Cooperation in the «Heart of Asia»*, holdt i Istanbul 26. januar, der representanter for regjeringen i Afghanistan og Pakistan møttes for første gang.

Sterke bånd til Afghanistan

Tyrkias relasjoner til Afghanistan er dype og går langt tilbake i tid. Afghanistan var det første landet som anerkjente den tyrkiske republikken etter kollapsen av Det ottomanske imperiet i 1923. Landet ga militær assistanse på 1920-tallet til Kemal Atatürk, den første presidenten i det moderne Tyrkia. Tyrkia har på sin side gitt militær assistanse til Afghanistans regjering helt siden regjeringstiden

til Amir Abdur Rahman Khan, som hersket mellom 1880-1901, og fram til 1970-tallet. Den tyrkiske republikken bidro med å etablere Afghanistans militærakademi, den medisinske høyskolen, Universitetet i Ka-

– Tyrkia vil spille en svært viktig rolle i en fredsprosess fordi de ikke betraktes som en aggressor som USA.
Walter Dorn, Pugwash

TRENING: Afghanske soldater under trening av tyrkiske instruktører og offiserer ved Camp Anadolu i Kabul 11. februar. FOTO: SCANPIX

bul, Musikkonservatoriet og helsevesenet i landet.

Ifølge Natos tidligere representant i Afghanistan (2004-2006), Hikmet Çetin, er de nære historiske båndene en god grunn til å gi Tyrkia mer ansvar for statsbygging i Afghanistan:

«Tyrkia kan bidra med mer til trening av afghansk politi og soldater. Dette er også noe det afghanske folket ønsker. Landet kan øke økonomisk og sosial hjelp til Afghanistan og sende offentlige embetsmenn for å hjelpe med statsbygging. Nå foregår det for eksempel en juridisk reformprosess i Afghanistan, der italienerne er ansvarlig. Men jeg tror Tyrkia er det beste landet til å kombinere moderne lov og sharia til Afghanistan, og ingen vil protestere mot det,» uttalte Çetin til nettavisen Quantara 22. januar.

Tyrkias ambassadør avventende

Den tyrkiske ambassadøren i Oslo, Hayati Guven, er imidlertid mer avmålt i sine tanker om hvilken rolle Tyrkia vil spille i Afghanistan i den næreste framtid.

– Global terrorisme anerkjenner ingen grenser og er vår alles felles fiende. Vi har erfart det fra angrepene i New York, Lisboa, London, Istanbul, Mumbai og Jakarta. Hvis

en legger til grunn at globale trusler behøver globale responser, tror jeg ikke at det er rettferdig å overlate byrden med å bringe til veie sikkerhet og rekonstruksjon i Afghanistan til bare muslimske land. Jeg har for øvrig ikke kjennskap til noen endring i Natos politiske linje hvor organisasjonen skal overføre sitt mandat i Afghanistan til «en fredsstyrke fra muslimske land». Nato har fått sitt oppdrag fra FN's sikkerhetsråd og jeg tror at enhver forandring vil kreve en ny beslutning fra det samme rådet, opplyser Guven til Ny Tid.

Harpviken har også visse tvil til om tyrkerne eller andre styrker fra andre land med et flertall muslimer sitter på de mest fullendte oppskriftene for samarbeid med lokalbefolkningen.

– Jeg er vel ikke sikker på om muslimer som tar over operasjonen, som Nato har ledet an og bygget opp over ni år, nødvendigvis vil få større tillit hos lokalbefolkningen bare fordi de er muslimer. I så fall tror jeg de måtte gripe operasjonene på en helt annen måte. Nå skal det sies at Tyrkia allerede gjør jobben i de områdene der de har ansvaret. Det er spesielt i Wardak-provinsen at de har gjort jobben på en ganske annen måte, sier Harpviken.

Tyrkias vei

Harpviken mener Tyrkia i praksis har fulgt en helt annen taktisk vei enn det de fleste andre alliansepartnerne har gjort.

– De har holdt en veldig lav profil. De har forsøkt å holde seg inne med forskjellige grupperinger, studert Taliban, og har ikke selv tatt initiativet til offensive operasjoner. På den måten har de jo lyktes med å holde et lavere konfliktnivå i den provinsen, sier Harpviken.

Han poengterer samtidig at anklagene både fra den afghanske regjeringens side og de andre alliansepartnerne at de ikke tar sin del av de vanskelige jobbene. Harpviken påpeker at Wardak-provinsen under tyrkernes

nærvær har gått fra å være et område der det har vært mye Taliban-sympati, men lite Taliban-nærvær, til å være et område der Taliban står temmelig sterkt.

– Er dette fordi tyrkerne ikke konfronterer Taliban i Wardak? Eller er det fordi de andre legger et så stort press på Taliban andre steder at Wardak blir et sted de kan operere? Da er det ikke nødvendigvis tyrkerne som skal få skylda for det, poengterer Harpviken.

Afghanske styrker

Den norske regjeringen vil ikke uttale seg om hvorvidt Nato bør erstattes av en fredsstyrke i FN-regi.

– Det er forventet at ansvarsoverføringen til afghanske sikkerhetsstyrker vil skyte ytterligere fart mot slutten av dette året og inn i det neste, og at ISAF over noe tid hovedsakelig vil bli en trenings- og støtteoperasjon, sier Marte Lerberg Kopstad, kommunikasjonsrådgiver ved Kommunikasjonsheten i Utenriksdepartementet, til Ny Tid.

Hum påpeker at Norge og Nato er i enighet om at man skal fullføre det oppdraget man er blitt «bedt om å påta seg».

– Så lenge verken Afghanistan eller FN har tatt til orde for at ISAF bør bli avløst av en annen styrke, ser derfor ikke Utenriksdepartementet noen grunn til å uttale seg om eventuelle forslag som skissert, konkluderer Kopstad.

Dermed ser ikke andre løsninger enn en fortsatt USA-basert Nato-krig, eller en total uttrekning, å være på bordet. Inntil videre fortsetter man som før – Afghanistan-krigen er nå i sitt niende år. Tirsdag offentliggjorde ISAF en rapport som viste at amerikanske og afghanske styrker 12. februar skjøt fem sivile til døde, inkludert to gravide kvinner og en 18-årig jente i landsbyen Khataba i Paktia-provinsen. Soldatene tok så ut kulene og vasket sårene, for så å påstå at de sivile ble drept før de kom til åstedet. ■